

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-54>

УДК 159.923.2

Грисенко Н.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СХИЛЬНИХ ДО ЗАЗДРОСТІ ОСІБ

Анотація. У статті представлений теоретичний аналіз різних поглядів на визначення феномена заздрості. В результаті емпіричного дослідження були виявлені індивідуально-психологічні характеристики схильних до заздрості осіб. Так особи з високим рівнем схильності до заздрості мають більш високий рівень роздратованості, вербальної агресії, обіди та підозрливості, вони є більш інтровертованими, недобррозичливими та вразливими щодо ставлення з боку оточуючих, також в них більше представлений перфекціонізм орієнтований на інших. Найбільш значущими факторами у зумовленні проявів схильності до заздрості були виявлені відсутність цілей у житті, низький рівень самоствавлення та нездатність створювати навколо себе необхідне для задоволення потреб середовище.

Ключові слова: заздрість, заздрість – зневіра, заздрість – неприязнь, агресивність, перфекціонізм, самоствавлення, психологічне благополуччя.

Hrysenko Nataliya

Oles Honchar Dnipro National University

INDIVIDUAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SUBJECTS PRONE TO JEALOUSY

Summary. Theoretical analysis of different views at the jealousy phenomenon are given in the paper. Not only a commonly accepted notion of jealousy is absent in both foreign and domestic psychology but also the ambivalent character of its manifestations are highlighted. On the one hand, it is stated that jealousy produces utterly negative impact on a personality and her functioning, and on the other hand, it is stressed that jealousy has its positive aspects encouraging good competition and achievement motivation. Understanding jealousy as an attitude towards another person conditioned by a subjective estimation of her advantages in certain meaningful spheres that is accompanied by a set of negative feelings, the decrease of self-esteem, and a desire to level this advantage is the most commonly used at present. On the grounds of the theoretical analysis a hypothesis was formulated according to which there exist some individual and psychological characteristics of subjects prone to jealousy, in particular aggressiveness, hostility, perfectionism, neuroticism, low agreeableness, extraversion, and low psychological well-being. As a result of the empirical research on the sample of 60 students it was found that 38% of students had a high level of jealousy, and almost equally high levels of jealousy – despondency (48,3%) and jealousy – hostility (46,3%). It was found that subjects with the high level of proneness to jealousy are typical of the high levels of irritability, verbal aggression, offence and suspicion, they are introverted, not agreeable and sensitive towards others' attitude, with high perfectionism oriented on others. The most considerable factors in jealousy manifestations were found in the absence of life goals, the low level of self-attitude and high uncertainty in themselves with inability to create a surrounding for self-satisfaction.

Key words: jealousy, jealousy – despondency, jealousy – hostility, aggressiveness, perfectionism, self-attitude, psychological well-being.

Постановка проблеми. Проблематика заздрості привертала увагу дослідників різних областей в усі часи, але на сучасному етапі розвитку суспільства вона набула особливої актуальності. Дана ситуація обумовлена тим, що за допомогою засобів масової інформації, реклами формується образ успішної людини, яка володіє матеріальними цінностями, певними якостями особистості (наприклад, впевненість в собі, комунікабельність, діяльнісна активність), безперервним професійним ростом та іншим, що у свою чергу, не може не знайти відгуку у свідомості мас, накладаючи свій відбиток на цінності та установки людей. Прагнення відповідати «сформованому» ідеалу, а також постановка завідомо високих вимог не лише підвищують конкуренцію та суперництво між людьми (рейтингова система оцінювання в університеті, співбесіди і т.д.), а й призводить до виникнення заздрості, якщо у людини в даний момент відсутнє бажане.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний момент не існує єдиного розуміння феномена «заздрість». Одні дослідники визначають

його як властивість особистості (С. Ільїн) і як рису особистості (А. Дьяченко), як невід'ємну частину людської природи (З. Фрейд, М. Кляйн) і як аспект мотивації людини (А.В. Петровський), як емоцію і почуття (К. Муздибаев, В.Н. Куніцина) і як систему відносин (Т.В. Бескова, В.М. М'ясищев).

Крім неоднозначності визначення феномену, існують відмінності в поглядах щодо видів і форм заздрості, а також їх впливу на особистість. Автори виділяють злісну або чорну заздрість (Є.П. Ільїн, М.І. Розенова, Т.В. Бескова, Л.С. Архангельська), незлобливу, доброякісну або білу заздрість (Є.П. Ільїн, М.І. Розенова), заздрість-зневіру або заздрість-безнадійність (Т.В. Бескова), заздрість-суперництво (Л.С. Архангельська). При цьому слід зауважити, що багато авторів не визнають «білу» заздрість загалом (Т.В. Бескова, Л.С. Архангельська, К. Муздибаев, Н.В. Дмитрієва, В.А. Лабунська).

Основною метою даної статті є аналіз існуючих підходів до визначення феномена заздрості та виявлення індивідуально-психологічних факторів схильності до нього.

Виклад основного матеріалу. Широкий інтерес до феномена заздрості з'являється в межах психоаналітичного підходу. Так, родоначальник психоаналізу – З. Фрейд визначав, що заздрість в цілому, так і її переживання зокрема, є природним для людини, а тому, не вважав за необхідне зосереджувати свій дослідницький інтерес на розгляді причин її виникнення [3].

К.Г. Юнг вважав, що в основі заздрості лежать негативні цінності, які є «настільки ж великими та древніми демонами, як і Ерос» та у результаті призводять до виникнення агресії та прагнення до влади, тобто заздрість має руйнівний та динамічний характер.

Деяко подібне трактування заздрості можна знайти і у роботах А. Адлера, який відмічав, що заздрість є наслідком прагнення людини до влади та досконалості, що супроводжуються такими особистісними переживаннями як почуття неповноцінності, слабкості, безсилля та відсутність волі. Також варто відзначити, що до напрацювань А. Адлера у руслі дослідження заздрості належить виокремлення її деструктивних механізмів, які полягають або у непереможному бажанні заздрісника заподіяти шкоду людині, яка володіє об'єктом заздрості; або ж власне знищити/заволодіти самим об'єктом заздрості [3].

Е. Фромм, досліджуючи проблематику заздрості, відмічав, що вона є нерозривно взаємопов'язаною із спрямованістю особистості, а тому розумів її як специфічний вид фрустрації, що виникає у тих випадках, коли людина не отримує бажаного, так би мовити, у «достатній кількості» [7].

М. Кляйн вважала, що заздрість має генетичну природу і проявляється ще від самого народження у вигляді «заздрості до материнських грудей». Тобто, чим більше емоційного дискомфорту, обмежень і позбавлень відчуває немовля, тим інтенсивніше відбувається формування почуття заздрості, як глибокого ірраціонального і негативного ставлення до значущого іншого [2].

К. Хорні аналізуючи природу неврозів дійшла висновку, що почуття заздрості відіграє ключову роль в процесі їх утворення, оскільки базальні ворожість та тривога формують основний конфлікт невротичної особистості. При цьому підґрунтям заздрості є слабкість та безнадійність, які, в свою чергу, компенсуються прагненням до влади, престижу та володіння. Найбільш яскраво заздрість проявляється у бажанні присвоїти об'єкт, що викликає заздрість, а у протилежному випадку, коли це неможливо, знищити або зруйнувати його [3].

На сучасному етапі розвитку зарубіжної психології, дослідженню заздрості присвячено значну кількість робіт. Зокрема, М. Сільвер та Дж. Сабіні розглядають заздрість як механізм, що регулює самооцінку особистості [15]. Д. Купер зазначає, що заздрість зароджується в процесі соціалізації, шляхом набуття соціального досвіду. Тобто, чим «успішніше» проходить соціальна адаптація, тим менш часті та інтенсивні «спалахи заздрості» [9]. П.А. Тігельман досліджує заздрість у симбіозі з ревностями, підкреслюючи, що саме зазначені вище почуття призводять до деформації емоційної сфери особистості, а усвідомлення суб'єктивного неблагополуччя слугує фундаментом для «розростання зловмисної

заздрості» [16]. А.Д. Розенблат зазначає, що для здорової особистості характерна «психологічна автономія» і вибудовування чітких меж з оточуючими, у протилежному випадку людина стає тривожною, заздрісною, недовірливою [14]. Натомість К. Тай, Дж. Нараян, Д. Макалістер відзначають, що заздрість не може бути тільки негативним почуттям, за своєю природою вона має як «злоякісні», так і «доброякісні» прояви [16].

У межах пострадянської психології розгляду заздрості присвячено значну кількість робіт науковців, серед них такі дослідники як: Т.В. Бескова, Н.В. Дмитрієва, Є.П. Ільїн, О.М. Леонтєв, К. Муздибаєв та інші. Зокрема, Н.В. Дмитрієва визначає заздрість як рису особистості, що виникає у людини ще у ранньому віці, а проявляється в латентній формі вже у дорослому, у якості захисної реакції на загрозу Я, що виникає при неможливості реалізувати свою потребу [2].

Натомість Є.П. Ільїн, займаючись вивченням природи заздрості, вважає, що остання виникає тільки з приводу того, до чого у людини є пильний інтерес та в чому у неї є сильна потреба. В цілому, заздрість дослідник трактує як комплекс негативних емоцій, зокрема таких як почуття роздратованості, неприязнь та ворожість, що зумовлені благополуччям, досягненнями та перевагами інших. Також до напрацювань дослідника належить виокремлення зовнішніх та внутрішніх чинників, що сприяють формуванню заздрості. До внутрішніх факторів він відносить особливості особистості, які проявляються в егоїзмі, себелюбстві та пихатості; до зовнішніх, на думку автора, належать наближеність заздрісника до положення того, кому заздрять (статус) та реальна соціальна несправедливість [7].

З позиції диспозиційної концепції соціальної поведінки, розробленої В.О. Ядовим, заздрість представляється цільовою та смисловою установкою особистості, результатом взаємодії якої є приватне ставлення особистості до людей, подій та їх успіхів [23].

О.Г. Асмолов, розвиваючи положення теорії установки, підкреслює, що зневажливе ставлення до успіхів інших обумовлено особистісним змістом досягнень іншого та переконаності особистості у неможливості самій мати те, що має інший [1].

Т.В. Бескова відмічає, що заздрість уособлює в собі відношення до іншого, що обумовлено суб'єктивною оцінкою його переваг у тих сферах, які є для особи заздрісника значущими. Також дослідниця підкреслює, що переживання заздрості характеризується певним комплексом негативних емоцій, що у підсумку призводять до зниження самооцінки та бажання і прагнення до нівелювання переваг іншого [2].

І.Б. Котова, розглядаючи заздрість як психологічний феномен, виокремила її дуальний характер – з одного боку негативний, а з іншого – позитивний. На думку дослідниці, привалюючим є негативний відтінок заздрості, але в той же час, вона може стимулювати дух суперництва, прагнення до успіху і зміни теперішнього соціального стану, тим самим здійснюючи позитивний вплив на життєдіяльність соціуму [4].

Про амбівалентний характер заздрості у межах свої робіт говорить В.А. Гусова, зазначаючи, що з одного боку заздрість має «змагально-кон-

структивно-стимулюючий» відтінок, що виражається в мотивації досягнення, а з іншого, «змагально-конкурентно-руйнівний», що зберігає реальний стан в дійсності і компенсується в негативних почуттях і переживаннях, найчастіше в таких як агресія та фрустрація [4].

К.К. Муздибаєв зазначав, що заздрість – «збиткове почуття, яке намагається заповнити порожнечу або який-небудь особистісний недолік, відсутність світоглядної, психологічної рівноваги і гармонії» [12, с. 8].

Проблематика заздрості поступово набирає своєї актуальності й на теренах української психології. Так, В.О. Моляко, аналізуючи природу заздрості також підкреслює, що вона має амбівалентний характер, оскільки з одного боку пов'язана з бажання досягти того ж самого, що і людина, яка володіє об'єктом заздрості, а тому спонукає особистість до дій, до того, щоб «піднятися» до рівня іншого; а з іншого – заздрість має тенденцію до руйнування об'єкту, який її викликав, тим самими сприяючи деструктивній поведінці людини [11].

Натомість М.М. Янковчук, зазначає, що заздрість здійснює виключно деструктивний вплив як на особистість в цілому, руйнуючи її зсередини, так і на життєдіяльність зокрема, руйнуючи міжособистісні взаємовідносини з оточуючими. Тому, заздрість може бути властивою для людей будь-якого віку, соціального статусу та професії [13].

І.М. Кучманіч та Г.Р. Отреп'єва дійшли висновку, що за своєю структурою заздрість є не лише досить складним почуттям, а й передумовою деструктивної поведінки особистості. Також дослідниці зауважують, що заздрість породжується відсутністю внутрішнього світоглядної та психологічної рівноваги, гармонії. «Заздрість не виникає, або рідше виникає у незалежних, самодостатніх, неупереджених особистостей, що захоплені реалізацією власних життєвих цілей» [9, с. 178].

А.Ф. Лісовенко визначає заздрість як «складну багаторівневу властивість особистості, психологічна сутність якої полягає у постійному порівнянні себе з іншими людьми (чи уявним «еталоном») не на свою користь, у суб'єктивному відчутті зниження самоцінності, пристрасному бажанні заволодіти перевагами об'єкту порівняння (позбавити його цих переваг) при переживанні неможливості отримати бажане» [10, с. 113].

Таким чином, можна зазначити, що спостерігається розрізненість поглядів науковців на природу, сутність та визначення поняття заздрості, які розглядають її у якості емоції, почуття або властивості особистості. Також підкреслюється її амбівалентність, з одного боку вона мотивує особистість до досягнень, а з іншого спонукає до дій, які можуть мати деструктивний характер. Але можна відмітити, що в більшості робіт зазначається саме негативний вплив заздрості на особистість та її життєдіяльність.

Слід відмітити, що особливо активно сьогодні почали проводитись дослідження, в межах яких дослідники намагаються виявити індивідуально-психологічні та особистісні характеристики суб'єктів заздрості. Так, серед них виокремлюють наступні: низька самооцінка; низький рівень самоповаги, компетентності, емоційного інтелекту, впевненості в собі та відповідальності (ек-

тернальний тип локусу контролю); завищений рівень домагань та прагнення бути найкращим у всьому (перфекціонізм); агресія, прояв образи, відчаю та негативу по відношенню до оточуючих, мстивість; лінощі, егоїзм, сором'язливість, безпорадність, нарцисизм, інтолерантність та схильність до ревнощів.

З метою виявлення індивідуально-психологічних факторів схильних до заздрості осіб нами було проведено дослідження на вибірці 60 осіб, студентів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара віком від 18-22 років, при цьому статеві належність досліджуваних не враховувалась та не виокремлювалась. Обираючи таку вибірку ми спиралися на роботи пострадянського дослідника К. Муздибаєва, який здійснив фундаментальне дослідження щодо соціально-демографічної структури заздрості та дійшов висновку, що у дорослих протягом життєвого шляху заздрість досягає максимального значення у наступні вікові проміжки: від 18 до 24 років, від 30 до 34 років, від 55 до 59 років. Також, дослідник встановив, що жінки та чоловіки заздять в однаковій мірі, а найвищу статистично значущу схильність до заздрості проявляють студенти, орієнтовані на досягнення і за віком, і за освітньою діяльністю [12].

У дослідженні були застосовані такі методики: методика дослідження заздрості особистості Т.В. Бескової, методика дослідження заздрості Є.П. Ільїна, опитувальник для діагностики агресивних та ворожих реакцій А. Басса та А. Дарки, багатовимірний шкала перфекціонізму П.Л. Хьюїтта та Г.Л. Флетта, п'ятифакторний особистісний опитувальник Р. МакКрея і П. Коста, опитувальник самоставлення В.В. Століна та С.Р. Пантілеєва, методика «Психологічне благополуччя» К. Ріффа, тест «Мотивація досягнення успіху» А. Мехрабіана.

На першому етапі аналізу отриманих даних, нами були якісно проаналізовані показники заздрості за двома методиками: дослідження рівня заздрості Є.П. Ільїна (рис. 1) та дослідження заздрості особистості Т.В. Бескової (рис. 2).

Можна відмітити, що вся вибірка досліджуваних має дещо рівномірний розподіл за рівнями заздрості, але все ж таки дещо превалює високий рівень прояву заздрості, який виявлений у 38,3% студентів.

Так, на рисунку 2 можна побачити, що обидва види заздрості: заздрість-неприязнь та за-

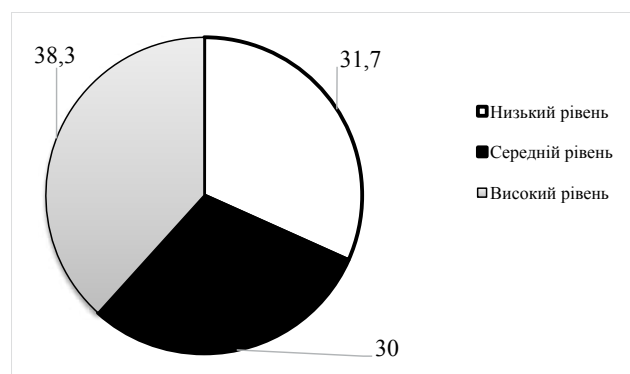

Рис. 1. Розподіл показників досліджуваних за рівнем заздрості (у %)

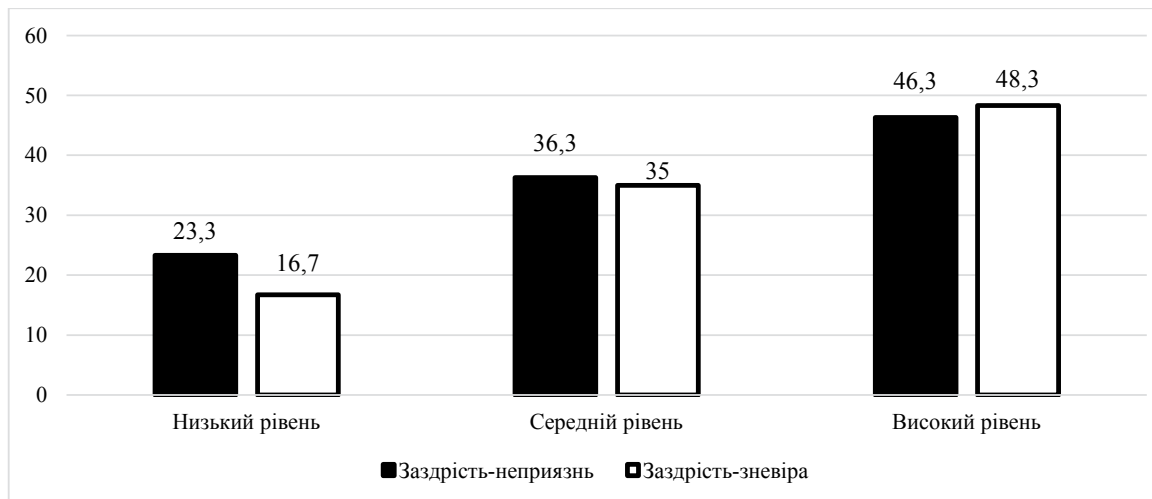

Рис. 2. Розподіл показників досліджуваних за проявом різних видів заздрості (у %)

здрість зневіра превалюють майже у половині досліджуваної групи студентів (46,3 та 48,3% осіб відповідно), що дає підстави вважати, що означена кількість досліджуваних досить часто порівнюють себе з іншими, але через усвідомлення «всесвітньої» несправедливості та успішності інших, переживають почуття ненависті до тих, чия життя має більшу продуктивність, ніж їх власне; а також усвідомлюють власну незначущість, засмучення щодо себе, що обумовлена непродуктивністю власного життя.

Наступним етапом було виявлення відмінностей індивідуально-психологічних особливостей у групах досліджуваних з різними рівнями прояву заздрості, які були сформовані за інтегральним показником заздрості за допомогою метода медіанного розщеплення. За показниками агресивних та ворожих реакцій нами було виявлено розбіжності, які наведено у таблиці 1.

З таблиці 1 можна побачити, що з показників агресивності та ворожості, визначених за мето-

диною А. Басса та А. Дарки, статистично значущі розбіжності у досліджуваних групах студентів з різними рівнями заздрості були встановлені за такими шкалами як: роздратування ($U = 295,5$, при $p \leq 0,05$), вербальна агресія ($U = 252$, при $p \leq 0,01$), образа ($U = 246$, при $p \leq 0,01$), підозрілість ($U = 307$, при $p \leq 0,05$), індекс агресії ($U = 297,5$, при $p \leq 0,05$), індекс ворожості ($U = 257,5$, при $p \leq 0,05$). Отже, можна зазначити, що особи, які мають високий рівень заздрості в більшій мірі готові до прояву негативних почуттів навіть безпідставно (роздратування), виразу негативних почуттів як через форму крику, так і через зміст словесних відповідей – погрози (вербальна агресія), заздрості та ненависті до оточуючих за дійсні і вигадані дії (образа), недовірливості та обережності по відношенню до людей до переконання в тому, що інші люди планують і приносять шкоду (підозрілість), а також агресію та ворожість в цілому.

За показниками багатовимірної шкали перфекціонізму П.Л. Хьюїтта та Г.Л. Флетта були

Таблиця 1

Показники значущих розбіжностей у індивідуально-психологічних характеристиках між групами досліджуваних з різними рівнями схильності до заздрості

Показники за шкалами методики	Середнє по групі з низькими показниками заздрості (N=25)	Середнє по групі з високими показниками заздрості (N=35)	Показник критерію U- Мана Уїтні
Роздратування	26,44	36,18	295,5*
Вербальна агресія	25,20	37,92	252*
Образа	25,03	38,16	246**
Підозрілість	26,77	35,72	307*
Індекс агресії	26,50	36,10	297,5*
Індекс ворожості	25,36	37,70	257,5**
Перфекціонізм орієнтований на інших	25,81	37,06	273,5*
Екстраверсія	34,69	24,64	291*
Добррозичливість	35,24	23,86	271,5*
Загальний показник психологічного благополуччя	34,70	24,62	290*
Шкала очікування позитивного ставлення з боку інших	34,26	25,24	306*
Шкала очікування ставлення	34,87	24,38	284,5*

* – Примітка: статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,05$.

встановлені розбіжності у досліджуваних групах з різним рівнем схильності до заздрості лише за шкалою перфекціонізму орієнтованого на інших ($U = 273, 5$, при $p \leq 0,05$), що має вищі усереднені показники у групі студентів з високим рівнем схильності до заздрості. Так, особи з високим рівнем заздрості пред'являють більш високі вимоги на адресу інших.

За особистісними властивостями, визначеними за опитувальником Р. МакКрае і П. Коста, статистично значущі розбіжності було зафіксовано за такими диспозиційними рисами як за екстраверсія ($U = 273, 5$, при $p \leq 0,05$) та доброзичливість ($U = 273, 5$, при $p \leq 0,05$), що мають вищі усереднені показники у досліджуваній групі студентів з низьким рівнем схильності до заздрості. Тобто, студенти, які мають низький рівень схильності до заздрості в більшій мірі екстравертовані, відкриті до світу та інших людей, відчувають потребу бути поруч з іншими людьми та більш доброзичливі.

За показниками психологічного благополуччя статистично значущі розбіжності встановлено лише за загальним показником психологічного благополуччя ($U = 290$, при $p \leq 0,05$), що має вищі усереднені показники у досліджуваній групі студентів з низьким рівнем схильності до заздрості.

За показниками самоствавлення статистично значущі відмінності було встановлено за шкалами очікування позитивного ставлення з боку інших ($U = 306$, при $p \leq 0,05$) та очікування ставлення ($U = 384$, при $p \leq 0,05$), що мають вищі усереднені показники серед досліджуваної групи студентів з низьким рівнем схильності до заздрості. Тож, на основі отриманих відмінностей можна говорити про ворожість та недовіру до оточуючих у осіб з високим рівнем схильності до заздрості.

За показниками мотивації до досягнення успіху статистично значущі відмінностей встановлено не було, що дає підстави стверджувати незначущість даного показника для виявлення схильності до заздрості.

З метою з'ясування значущості певних індивідуально-психологічних характеристик особистості у зумовленні прояву більш високих показників заздрості нами було проведено лінійний множинний регресійний аналіз методом покрокового включення змінних. У якості незалежних змінних предикторів до регресійної моделі увійшли всі шкали за п'ятифакторним особистісним опитувальником Р. МакКрае та П. Коста: екстраверсія, доброзичливість, сумлінність, нейротизм та відкритість новому досвіду; методикою дослідження заздрості особистості Т.В. Бескової: заздрість-неприятність та заздрість-зневіра; багатовимірною шкалою перфекціонізму П.Л. Хьюїтта та Г.Л. Флетта: перфекціонізм, орієнтований на

себе, перфекціонізм, орієнтований на інших, соціально приписаний перфекціонізм та загальний показник перфекціонізму; опитувальником самоствавлення В.В. Століна та С.Р. Пантїлєєва: аутосимпатія, очікуване ставлення від інших, самоінтерес, самовпевненість, ставлення інших, самоприйняття, самокерування, самозвинувачення, самоінтерес та саморозуміння; методикою «Психологічне благополуччя» К. Ріфф: позитивні відносини з іншими, автономія, управління середовищем, особистісний ріст, цілі у житті, самоприйняття та загальний показник психологічного благополуччя; тестом «Мотивація досягнення успіху» А. Мехрабіана: шкала мотивація досягнення успіху. У якості залежної змінної виступив загальний показник заздрості (за методикою Є.П. Ільїна).

Результати регресійного аналізу дозволили виокремити три фактори, що продемонстрували статистично надійну вірогідність більшої значущості певних особистісних характеристик у зумовленні високого рівня заздрості. Для наочності побудовано трифакторну кореляційно-регресійну модель виду:

$$\text{Загальний показник заздрості (Y)} = 15,57 - 0,94X_1 - 1,7X_2 - 1,10X_3$$

де X_1 – цілі у житті; X_2 – інтегральний показник самоствавлення; X_3 – управління середовищем.

Результати регресійної статистики наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Регресійна статистика для трифакторної моделі вірогідності впливу диспозиційних рис на заздрість

Показники	Розраховане значення
Множинний R	0,880
R-квадрат	0,774
Нормований R-квадрат	0,332
Стандартна похибка	4,404

Величина коефіцієнта множинної кореляції для трифакторної моделі загального показника заздрості дорівнює 0,880, що свідчить про наявність у моделі високої кореляції, причому такі фактори-предиктори як цілі у житті, інтегральний показник самоствавлення та управління середовищем мають негативний кореляційний зв'язок із загальним показником заздрості.

Загальна характеристика побудованої кореляційно-регресійної моделі представлена в таблиці 3.

Встановлені результати, дають можливість говорити про те, що низький рівень самоствавлення, відсутність цілей у житті, а також низький рівень управління середовищем зумовлюють більший рівень схильності до заздрості у досліджуваній групі студентів.

Таблиця 3

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між диспозиційними рисами та загальним показником заздрості

Показники	Коефіцієнти регресії (β)	t-критерій Стьюдента	Значення p
Цілі у житті (за методикою К. Ріфф)	-0,94	2,267	0,035
Інтегральний показник самоствавлення (за методикою В.В. Століна та С.Р. Пантїлєєва)	-1,71	2,644	0,016
Управління середовищем (за методикою К. Ріфф)	-1,10	-2,706	0,014

Висновки. Зважаючи на отримані дані, визначені в межах регресійного аналізу показники, а саме низький рівень самоставлення, відсутність чітких цілей у житті та нездатність створювати навколо себе необхідне середовище, вбачаються нами саме як передумови виникнення схильності до заздрості. При цьому виявленні відмінності у показниках агресивності та ворожості, перфекціонізму орієнтованого на інших та очікуваного

з боку інших ставлення вбачаються як певні її наслідки. Тож цікавим видається виокремлення більш широкого масиву індивідуально-психологічних характеристик досліджуваних, а саме включення показників особистісної зрілості, самоефективності, схильності до саморозвитку, а також розширення у дослідженні мотиваційної та ціннісно-сислової сфери схильних до прояву заздрості осіб.

Список літератури:

1. Асмолов А.Г., Гусельцева М.С. Зависть как культурно-психологический феномен. *Вопросы психологии*. 2015. № 2. С. 161–164.
2. Бескова Т.В. Социальная психология зависти. Саратов : ИЦ Наука, 2010. 192 с.
3. Васильченко А.В. Историогенез проблематики зависти в философско-психологическом ракурсе. *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. 2014. № 6. С. 176–180.
4. Горшенина Н.В. Современные психологические концепции исследования зависти. *Universum: Психология и образование : электрон. научн. журн.* 2014. № 4(5). URL: <http://7univsum.com/ru/psy/archive/item/1217>
5. Гусова В.А. Зависть как социальный феномен : автореф. дис на соискание уч. степени канд. философ. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия». Москва, 2006. 20 с.
6. Дмитриева Н.В. Психология зависти. *Сибирский педагогический журнал*. Серия : «Психология». 2005. № 3. С. 133–141.
7. Ильин Е.П. Психология зависти, враждебности, тщеславия. Санкт-Петербург : Питер, 2014. 370 с.
8. Котова И.Б. Зависть как личностный феномен. *Ежегодник Российского психологического общества : Материалы 3-го Всероссийского съезда психологов, 25-28 июня 2003 в 8-ми томах*. Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. С. 423.
9. Кучманіч І.М., Отреп'єва Г.Р. Феномен заздрості як об'єкт психологічного аналізу. *Збірник наукових праць. Психологічні науки*. 2010. Том 2. Вип. 10(91). С. 177–181.
10. Лісовенко А.Ф. Особливості емоційного інтелекту осіб, схильних до переживання заздрощів. *Наука і освіта*. 2011. № 11. С. 107–112.
11. Моляко В.А. Творческая конструктология (пролегомены). Київ : «Освіта України», 2007. 388 с.
12. Муздыбаев К. Завистливость личности. *Психологический журнал*. 2002. № 6. С. 38–50.
13. Яланська С.П. Формування та розвиток особистості: конструктивні й деструктивні фактори. *Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Вип. 64. Полтава : ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. С. 17–22.
14. Rosenblatt A.D. Envy, identification and pride. *Psychoanalytic Quarterly*. 1988. № 57. P. 113–127.
15. Scoshani M, Silver L.A. Intergroup emotions: Emotion as an inter-group phenomenon. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2004. P. 217–245.
16. Tai K., Narayanan J., McAllister D.J. Envy As Pain: Rethinking the Nature of Envy and Its Implications for Employees and Organizations. *The Academy of Management Review (AMR)*, 2012. P. 114–123.

References:

1. Asmolov, A.H., & Huseltseva, M.S. (2015). Zavyst kak kulturno-psykhologicheskyi fenomen [Envy as a cultural and psychological phenomenon]. *Voprosy psikhologii*, vol. 2, pp. 161–164.
2. Beskova, T.V. (2010). Sotsyalnaia psikhologiya zavysty [Social psychology of envy]. Saratov: YTs Nauka, 192 p.
3. Vasylychenko, A.V. (2014). Ystoryohenez problematyky zavysty v fylosofsko-psykhologicheskom rakurse [The historiogenesis of the problem of envy in philosophical and psychological perspective]. *Aktualnye problemy humanitarnykh y estestvennykh nauk*, vol. 6, pp. 176–180.
4. Horshenyina, N.V. (2014). Sovremennye psikhologicheskiye kontseptsyy yssledovaniya zavysty [Modern psychological concepts of the study of envy]. *Universum: Psikhologiya y obrazovanye: elektron. nauchn. zhurn.* Vol. 4(5). URL: <http://7univsum.com/ru/psy/archive/item/1217>
5. Husova, V.A. (2006). Zavyst kak sotsyalnyi fenomen [Envy as a social phenomenon]. Avtoref. dys na soyskanye uch. stepeny kand. fylosof. nauk : spets. 09.00.11 «Sotsyalnaia fylosofiya». Moskva, 20 p.
6. Dmytryeva, N.V. (2005). Psikhologiya zavysty [Psychology of envy]. *Sybyrskiy pedahohicheskyi zhurnal. Seryia: «Psikhologiya»*, vol. 3, pp. 133–141.
7. Ylyn, E.P. (2014). Psikhologiya zavysty, vrazhdebnosty, tshcheslavyia [Psychology of envy, hostility, vanity]. Sankt-Peterburg: Pyter, 370 p.
8. Kotova, Y.B. (2003). Zavyst kak lychnostnyi fenomen. [Envy as a personal phenomenon] *Ezhehodnyk Rossyiskoho psikhologicheskoho obshchestva: Materyaly 3-ho Vserossyiskoho syezda psikhologov, 25-28 yiunia 2003 v 8-my tomakh*. Sankt-Peterburg: Yzd-vo S.-Peterb. un-ta, p. 423.
9. Kuchmanyach, I.M., & Otrepieva, H.R. (2010). Fenomen zazdrosti yak obiekt psikhologichnoho analizu [The phenomenon of envy as an object of psychological analysis]. *Zbirnyk naukovykh prats. Psikhologichni nauky*, Vol. 2. No. 10(91), pp. 177–181.
10. Lisovenko, A.F. (2011). Osoblyvosti emotsiinoho intelektu osib, skhylnykh do perezhyvannia zazdroshchiv [Features of emotional intelligence of persons inclined to experience envy]. *Nauka i osvita*, vol. 11, pp. 107–112.
11. Moliako, V.A. (2007). Tvorcheskaia konstruktologiya (prolehomeny) [Creative construction (prolegomena)]. Kyiv: «Osvita Ukrainy», 388 p.
12. Muzdybaev, K. (2002). Zavystlyvost lychnosty [Personality envy]. *Psikhologicheskyi zhurnal*, vol. 6, pp. 38–50.
13. Ialanska, S.P. (2015). Formuvannia ta rozvytok osobystosti: konstruktivni y destruktivni faktory [Formation and development of personality: constructive and destructive factors]. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr.*, vol. 64. Poltava: PNPU im. V.H. Korolenka, pp. 17–22.
14. Rosenblatt, A.D. (1988). Envy, identification and pride. *Psychoanalytic Quarterly*, vol. 57, pp. 113–127.
15. Scoshani, M., & Silver, L.A. (2004). Intergroup emotions: Emotion as an inter-group phenomenon. Cambridge, England: Cambridge University Press, pp. 21–245.
16. Tai, K., Narayanan, J., & McAllister, D.J. (2012). Envy As Pain: Rethinking the Nature of Envy and Its Implications for Employees and Organizations. *The Academy of Management Review (AMR)*, pp. 114–123.